

שבעה ביטויים מעצבנים (אותי) בשיח הכלכלי ← פרופ' אריאל רובינשטיין

"הדולר התרסק"

← "הדולר התרסק ב-1% ל-3.53". לא רק הדולר מתרסק, גם השקל, הבורסה, הזוב ומחירי הנפט. לאחרונה, אפילו מחירי הרידות באזורים מסוימים התרסקו ב-2%. לכאורה, "מתרסק" זה מה שברוך כלל מתנפץ ואי אפשר לאחותו. אבל ראה זה פלא, הנכסים המרוסקים נוטים לזנק למחרת ההתרסקות באותה חרוזה שבה הם צללו. הדרמטיזציה הזו של שוק ההון היא תחליף לקוינו באילת אבל נזקה שהיא מזריקה חוסר רצינות למכשיר כלכלי שבסך הכול אמור לווסת את הקצאת ההון במשק.

"פלפלן חברתי"

כנראה שכלכלן חברתי הוא מי שמזכיר במאמרו שיקולים "חברתיים". התואר הזה בעייתי משני עברי השימוש בו. המתהדר בו - מניח שלכלכלנים אחרים אין עניין בשיקולים של צדק והוגנות אף על פי שגם ל"כלכלני השוק החופשי" יש לב. המטיח את התואר באחר - מגנה את הכלכלן החברתי כאילו הוא פחות מקצועי ויותר פוליטי. גם לזה אין בהכרח בסיס. בקיצור, מדובר בתואר מיותר.

"החנוף בהשקעה הכי טובה בעתיד"

← זו מנטרה רעה בגלל שהיא נשמעת כליכך טוב. איך משקיעים שלא בעתיד? המנטרה באה להדר ולעטר השקעות במערכות החינוך. מדובר בתחליף לשיח נוקב על תוכן השקעת המדינה במערכת החינוך. שכר המורים נמוך מדי וצריך מסגרות חינוך חונם לילדים בגיל הרך כדי לעודד שילוב מלא של נשים בעבודה. אבל לא כל "השקעה בעתיד" ראויה, והרחבה תקציבית יכולה גם להתכוונו לריק. שלא לדבר על כך שחלק מההשקעות בחינוך הן בכלל "השקעות בעיצוב תודעת העבר".

"מחקר פלפלי הרָאָה ש-"

← מאחורי ביטוי זה יש תמיד מאמר שהתפרסם בכתב עת אקרמי "יוקרת". המשתמש בביטוי קרא את תמצית המאמר, עיין בהקדמה והתמקד בסעיף המסקנות. הבעיה היא שהנתונים במאמר בעייתיים. הרלוונטיות קלושה. השימוש בסטטיסטיקה לא חר משמעי. ההגעה למסקנות שנויה במחלוקת. אלא שההסתייגויות ממסקנת המחץ משעממות ואזכרון עלול להסחית את דעת הקורא. בהתאם, ביטויים כגון "אם", "אילו", "בתנאים מסוימים" ו"אולי" מושמטים והציטוט נהפך למסקנה חלוטה ו... שדופת בסיס. במלים אחרות, ספקנות נדרשת כלפי כל התבטאות שכזו.

"התאוריה הפלפלית אומרת ש-"

← בביטוי "התיאוריה הכלכלית אומרת" טמונה הנחה על קיומו של גוף ידע אמין, החלטי ומוסכם הקרוי "תיאוריה כלכלית". אבל, היזכרו ב"משל הכרם" של ישעיהו או ב"משל השמן והרוזה" של נתניהו. בשני המשלים מדובר בתרגיל רטורי מבריק (אחד יותר ואחד אולי קצת פחות). התיאוריה הכלכלית דומה במהותה למשלים הללו. מדובר באוסף של סיפורים ומשלים, מנוסחים בשפה פורמלית, שבמקרה הטוב מסייעים להבנת העולם הכלכלי. התיאוריה אינה אומרת דבר. אני אפילו לא שמעתי אותה מלחשת.

"הדרך המקצועי במשרד האוצר"

← במשך השנים הכרתי כמה מאנשי הדרג המקצועי באוצר שלמדו במחלקות לכלכלה ואת מקצתם אפילו לימדתי. תמיד התרשמתי שהם מוכשרים, אכפתיים ומלאי כוונות טובות. אבל כלכלה איננה מקצוע כמו הנדסת מכרות, סנדלרות או רפואה גרעינית. ה"דרג המקצועי" מופקד לייצג היבטים "כלכליים" מסוימים לפני מקבלי ההחלטות. ואולם כפי ה"דרג המקצועי" אין יותר "אמת מקצועית" מאשר בעמדתם של הדיוטות. לפעמים להט המקצועיות אפילו מקהה את ה"שכל ישר".

"אי השוויון גדל"

← השימוש המופרז בביטוי הזה הופך את השימוש בו למס שפתיים. נניח שמרד אי השוויון של ג'יני לא גדל. אז אין מקום לקצץ בכוחם הכלכלי והפוליטי של המעושרים שצברו הון אינסופי? ונניח ששכרם של עובדי הקבלן רווקא עלה בעשור האחרון. אז לא צריך לבטל את המעמד הבזוי הזה? אגב, באוניברסיטאות בישראל נערכו מאות כנסים תגיגיים על "הפערים הכלכליים המתרחבים" ועדיין מבושש התיקון המתבקש: העסקה ישירה של עובדי הקבלן באוניברסיטאות ככל העובדים האחרים.

פרופ' רובינשטיין, חתן פרס ישראל בחקר הכלכלה ונתש"ב, מרצה באוניברסיטת תל אביב. התיאוריה הכלכלית שפיתח עוסקת בין היתר בתורת המשחקים ובמחקרים על הישר בין נבילה לשפה.